RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 239(XI.) Dátum: 20.8.1968

OBSAH

Rudolf OLŠINSKÝ (Kultúrny Život)	MIER PO BRATISLAVSKY	str. 2
Eugen LOEBL (Kultúrny Život)	O ČO ISLO - O ČO IDE	str. 4
Vanek (Smena)	OKOLO SLOVENSKA ...	str. 5
(vz) (Smena)	VIE VÔBEC MNO, ČO JE TAJNÉ ?	str. 5
Dr. Ján MARTÁK (Život)	MATICA A JEJ "NEJZANEDBANEJŠIE DETI"	str. 6
Štefan VEĽAS (Beseda)	SLÁDEČKOVSKÉ KLÁŠTORNÉ TAJOMSTVO	str. 8
Ján JONÁŠ (Práca)	KOHO VOLIŤ DO ÚSTREDNÉHO VÝBORU	str. 10
Dr. Ondrej MAGNA (Roľnícke Noviny)	NEODDELITEĽNÉ VELIČINY	str. 10
Red.čl. (Roľnícke Noviny)	Z VÝZVU ÚV ZVÄZU DRUŽSTEVNÝCH A JHR	str. 12
Imrich VENCLÍK (Nové Slovo)	STARÉ POSTAVY NA SCÉNE	str. 13
Bohuslav GRACA (Nové Slovo)	PO BRATISLAVE	str. 14
Eugen LOEBL (Š.Hubač) (Smena)	DOJDE U NÁS K HOSPODÁRSKEMU ZÁZRAKU ?	str. 15
Alfonz LOBOTKA (Roľnícke Noviny)	PREČO JE TO TAK ?	str. 16
Dr. Ondrej MAGNA (Roľnícke Noviny)	ABY BOLA ICH...	str. 17
Dr. Ondrej MAGNA (Roľnícke Noviny)	SVOJVÔĽA JE ZLO	str. 17
Alfonz LOBOTKA (Roľnícke Noviny)	MÁME SCHOPNÝCH ĽUDÍ	str. 18
Red.čl. (Roľnícke Noviny)	STANOVISKO ROĽNÍCKYCH NOVÍN	str. 18
Jozef SITKO (Smena)	NEANONYMITA NAŠEJ BUDÚCEJ POLITICKEJ REPREZENTÁCIE	str. 19

KULTÚRNY ŽIVOT, č.32/68, 9. augusta 1968, str. 1.

Mier po bratislavsky

RUDOLF OLŠINSKÝ / Výňatok /

Nechcem tipovať, ako to teraz robia žurnalisti po celom svete, vešlí, čo asi naši museli dať, aby niečo dostali. Azda nemuseli dať nič, či nič nedajú, ale že ide aj o kompromis, tomu dostatočne nasvedčuje fakt, že sme od svojich partnerov skôr, ako sme podpísali komuniké, nežiadali, aby verejne povedali: „Prepáčte!"; že sme súhlasili v mnohom s dnes už pre nás nečasovou terminológiou komuniké, s hodnotením medzinárodnej situácie, ktoré celkom nezodpovedá skutočnosti atď. Bratislavský mier je aj prímerím, ktorého účelom môže byť aj to aby čas zapracoval proti nám. Sú tendencie vysvetľovať minulé útoky proti obrode v Československu neinformovanosťou piatich signatárov. Zvaliť to na neinformovanosť bolo prejavom dobrej vôle z našej strany; dvere, ktoré sme otvorili za účelom čestného ústupu. Pritom sme ani na minútu tomuto vlastnému tvrdeniu neverili. Nazdávame sa, že zmluvné strany sú dostatočne informované o situácii u nás a že dostatočne poznajú aj jestvovanie síl, ktoré by rady tohtoročný september premenili na minuloročný október. Ak by to nevedeli, nuž sa ktosi — a právo na Slovensku a práve v čase stretnutia v Čiernej — postaral, aby na to upozornil: orgán strany uverejní anonymný list, hrubo útočiaci na líniu nového vedenia KSČS. Argument „dať slovo aj druhej strane" neobstojí: prečo jej nedať slovo až po Čiernej? Mládežnícky denník nahlas uvažuje, či Dubček má podporu v Dubnici. Istý týždenník vyrukuje s manifestom o federácii (a preberú ho denníky), v ktorom demokratizácia je popoluškou a ktorý nech by už sám osebe bol akokoľvek nezávadný, v situácii, v ktorej vyšiel, pripomína vydieranie a hrozbu „dobrého" Slovenska „zlým českým radikálom". V tomto týždenníku rokovanie dostáva jedinú podporu v článku z Prahy, ktorého autor sa vysmieva spontánnosti „penzistov a máničiek", čo sa podpisujú pod posolstvo predsedníctvu ÚV KSČS. Prímerie ráta teda aj s tým, že čas pracuje nielen pre nás, ale fušuje tiež pre druhú stranu. Hoci zložený z viacerých indigrencií, v konečnom dôsledku bratislavský mier je víťazstvom. Ono aj ten najmizernejší mier je lepší, než akákoľvek, čo aj najlepšia vojna. Je víťazstvom, ale nie takým, aby sme teraz mohli kolektívne plesať. Bratislava je víťazstvom, ku ktorému sme boli donútení zásahmi zvonku, bez tohoto nanúteného víťazstva už by sme boli ďalej — tam, kde sa skutočne o víťazstvo či prehre januára rozhoduje: na domácich, politických, ekonomických, občianskych frontách.

V ktorýchsi novinách, nad ktorousi správou som čítal túto vetu: Varšava patrí do archívu. Skutočne na varšavskú rezolúciu môžeme zabudnúť. Bolo by však chybou zabudnúť na prax, ktorá k rezolúcii viedla. Rýchlosti, ktorou sa podpísala varšavská rezolúcia, vyrovná sa iba rýchlosť podpisov v Bratislave, a to všetko dovedna vraví čosi o manipulácii, manipulovateľnosti, a preto nedáva trvalé záruky. Varšava stojí nielen pred Bratislavou, Varšava môže prísť aj po Bratislave. Táto eventualita je možná. Opakovaniu môžeme (ak sa dá toto slovo použiť) zabrániť najmä my. Nie však tým, čo teraz začínajú a ešte len budú hlásať konzervatívci všetkých kalibrov: vžitím sa do úlohy nepatrných, nedráždením, spomaľovaním, či minimalizáciou obrody. Prijať takúto dobrú radu, to by znamenalo kapitulovať, hoci sme čiastočne zvíťazili. Hoci sme odmietli podrobiť sa varšavskému diktátu. Východisko je v aktivite nielen vo vnútri, ale aj navonok. Že sme členom socialistického tábora nám nebolo treba pripomínať až trocha drasticky. Vieme to a na tejto skutočnosti nechceme nič meniť. Musíme však ukázať, že sme konečne plnoletým členom socialistického tábora, v ktorom neuznávame nijaký vodcovský, či otcovský princíp, väčšinu, ktorá nás môže prehlasovať. Nesmie sa v nijakom prípade opakovať, aby o tom, koľko spriatelených vojakov a ako dlho budú sa pohybovať na našom území, rozhodoval v čase mieru ktosi bez našej účasti. Nesmie sa opakovať, že *ktosi* nás bude obmedzovať v snahe uzavrieť normálne obchodné styky so západ-

nou krajinou iba preto, aby výhodné obchody uzavieral len on sám — do nekonečna nemôžeme nakupovať za devízy a predávať za koruny, kupovať nad a predávať za svetové ceny. Varšavskému tlaku predchádzala dlhoročná skúsenosť s nami ako s poslušným, na pol slova poslušným, až hlúpym dieckom. Nie sme ani pohraničným pásmom jednej krajiny, ani manufaktúrou, pridruženou výrobou, zmluvne sfendovanou na deväťdesiat deväť rokov. Aktívnu politiku navonok však môže robiť iba štát vnútorne skonsolidovaný. Nevyhnutným predchodcom spoločenskej konsolidácie je diferenciácia a demokratizácia verejného života. Je na čase z verejného života odstrániť neschopných a skorumpovaných ľudí, ktorí okrem toho, že páchajú hospodárske škody, pre jestvovanie socializmu u nás predstavujú trvalé a zároveň aj akutné politické nebezpečenstvo. Ich zotrvávanie vo funkciách denno denne usvedčuje režim, že medzi slovami a skutkami aj naďalej leží priepasť, predlžuje existenciu na dlho neudržateľnej demokracie na čestné slovo, čo všetko vzbudzuje nedôveru a podrýva aktivitu a akcieschopnosť občanov. Akútnym nebezpečenstvom sa stávajú v konfliktových situáciách. Cez okuliare Čiernej nad Tisou sme uzreli, aká bola naša demokratizácia benevolentná k tým, čo roky s nami narábali ako so svojím vlastníctvom. S hrôzou sme zistili, na koľkých vedúcich miestach sedia ľudia, čo majú osobný ekonomický a prestížny záujem na návrate pred január. Je pravdou, že mnohí z nich sa v týchto situáciách zachovali vrcholne čestne, vlastenecky. Nie je však možné, aby teraz z tejto investície poberali na veky vekov dividendy. Vlastenecký postup v čase všeobecného ohrozenia nikoho nekvalifikuje, aby naďalej zastával miesto, na ktoré nestačí. Ich vlastenectvo by malo byť natoľko veľké, že by dobrovoľne opustili pozície, z ktorých vlasti pôsobia iba škody. Odstránenie neschopných ľudí je prvým krokom k dosadeniu schopných — ľudí, ktorých — nech majú, či nemajú vo vrecku legitimáciu strany, oprávňujú viesť, riadiť vedomosti a oddanosť novej republike.

Konsolidácia nových pomerov nám umožní aktívne vystupovať v rámci tábora. No už samá prítomnosť v tábore bude mať aktívnu hodnotu; hodnotu príkladu, ktorú nemožno podceniť. Cesta, na ktorú sme sa vydali, nebude ohrozovaná zvonku až vtedy, keď jej myšlienky zvíťazia aj u našich susedov.

Zabezpečiť, prehĺbiť a dovŕšiť to, čo sme začali, sme povinní nielen našim národom. V čase pre nás ťažkom nás svet podporil — tým, že dokážeme budovať spoločnosť optimálne najľudskejšiu, pomôžeme svetu.

KULTÚRNY ŽIVOT, č.32/68. 9. augusta 1968, str. 1.

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 32/68, 9. augusta 1968, str. 3 a 6.

O čo išlo — o čo ide

EUGEN LÖBL

/ Výňatky /

Ani staršia generácia si nepamätá, že by dakedy jeden alebo dokonca niekoľko štátov ultimatívne žiadalo suverénny štát, aby zrušil slobodu slova a zaviedol cenzúru. Tak isto je bez príkladu, že by sa armáda jednej mocnosti pohybovala na území iného suverénneho štátu bez jeho súhlasu, ba napriek jeho protestu a dokonca napriek prísľubu, že opustí jeho územie. Svoj príklad má iba skutočnosť, že niektorý štát apeloval na piatu kolónu.

Celý národ traumatizovalo, keď socialistické vlády, ktorým sme boli úprimní spojenci a priatelia, označili za dobrých a statočných komunistov práve tých, ktorých svedomie je zaťažené zločinmi päťdesiatych rokov, ktorí zdiskreditovali socializmus a stali sa ideologickou oporou európskej reakcie, využívajúcej metódy päťdesiatych rokov a hospodárske neúspechy proti komunistickým stranám vlastných krajín. A za zradcov socializmu, za agentov imperializmu označili tých, ktorí nielen v našej republike, ale v celej Európe a možno v celom svete rehabilitovali socializmus a stali sa katalyzátorom progresívneho vývinu.

Došlo k dohode v Čiernej nad Tisou aj v Bratislave. Kto by ju neprivítal? Kto by s hlbokou úctou neuznal statočné splnenie sľubu našej delegácie? Jednako šok, ktorý sme zažili, sa veľmi hlboko zakorenil a zanechal viditeľné stopy napriek dohodám, ktoré radostne a vďačne prijímame. Ale sme skutočne suverénnym štátom? Môžeme skutočne tak konať, ako si to žiada strana a národ?

Štrnásť sovietskych politikov prijalo vysvetlenie a ubezpečenie predstaviteľov našej strany a republiky. Nepoznáme všetko, čo sa odohralo v Čiernej, ale vieme napr., že časť sovietskych súdruhov obhajovala naše pozície a iná časť brojila proti nim.

Ale môže existencia našej republiky, osud jej národov závisieť od toho, koľkí politici Sovietskeho zväzu súhlasia s našou straníckou a štátnou politikou? Nepotrebujeme skutočne bezpečné záruky, že budeme mať pravú suverenitu, a nie suverenitu na odvolanie?

Požaduje sa naša vernosť k Varšavskej zmluve. Ku ktorej? K takej, ktorá jednoducho neexistuje, keď si to niektorí z jej signatárov zaumienia, a platí iba vtedy, ak ide o naše záväzky? Nemalo by sa zvolať plénum Varšavskej zmluvy, jednoznačne odsúdiť päť jeho signatárov, ktorí porušili Varšavskú dohodu, a rokovať o garanciách, že Varšavská zmluva bude ochrancom neporušiteľnej suverenity každého z jeho členských štátov?

Ak chceme, aby český a slovenský národ slobodne, dobrovoľne a demokraticky prijal záväzky Varšavskej zmluvy a Rady vzájomnej hospodárskej pomoci, musí dostať skutočné a bezvýhradné záruky, že sa v nijakej forme nebudú opakovať udalosti minulých mesiacov. Nemyslím, že taktné mlčanie o tom, čo sa stalo, a deklarácie o priateľstve sú zárukou statočného a pevného spojenectva.

Tak isto sa nazdávam, že nestačí len vďačne registrovať, ako sa k nám správali Rumunsko a Juhoslávia, a že stará pravda, že v núdzi poznáme pravého priateľa, si nárokuje aj svoje politické vyjadrenie, možno aj inštitucionálne formy.

SMENA, 11. augusta 1968, str. 1.

SMENA, 11. augusta 1968, str. 5.

Vie vôbec MNO, čo je tajné?

ČO VŠETKO TREBA „UTAJOVAŤ" V ARMÁDE O BYROKRACIA NA POSTUPE

PRAHA (vz) — Na aktíve sekcie vojenských novinárov v Prahe sa ustanovila komisia, ktorá má sústreďovať pripomienky redaktorov k novovydanému „Prehľadu skutočností v odbore pôsobnosti MNO, ktoré možno zverejňovať hromadnými informačnými prostriedkami." Už prvé pripomienky, prichádzajúce tejto komisii, dokazujú sklamanie novinárov nad súčasným prístupom príslušných predstaviteľov našej armády k utajovaniu skutočností o našej armáde.

Nielen že k riešeniu tohto závažného problému pristúpili podľa meradiel platných pred niekoľkými rokmi, ale požadujú dokonca utajovať aj niektoré také skutočnosti, o ktorých bola naša i svetová verejnosť obsiahle informovaná už pred rokmi. Niekoľko konkrétnych príkladov na ilustráciu: Sovietske vrtuľníky MI-6 možno uverejňovať iba na fotografiách, filmových a televíznych záberoch (t. zn. bez konkrétnych taktických a technických údajov), napriek tomu, že sovietska tlač tieto údaje zverejnila zhruba pred desiatimi rokmi a ZSSR vystavuje a ponúka túto techniku na predaj v štátoch NATO. Podobne je to aj s lietadlom AN-22. Sovietska vývozná spoločnosť Aviaexport ho vystavovala na aerosalóne v Paríži 1965, dala novinárom celého sveta k dispozícii aj technické parametre tohto stroja a tieto údaje prešli tlačou celého sveta. Z oblasti leteckej techniky je podobných príkladov viac. Ďalej nemožno prinášať konkrétne údaje o sovietskom obrnenom transportéri BTR-50, aj keď napríklad v sovietskom motoristickom časopise Za rulom č. 5/68 ho nájdeme vo výreze s konkrétnymi technickými a taktickými parametrami. To sú niektoré typické príklady toho, ako zodpovední funkcionári MNO pristúpili k tvorbe nového prehľadu podľa zastaraných byrokratických metód a bez potrebnej kvalifikácie.

Pripomienky novinárov, ktoré dosiaľ prišli, jasne signalizujú, že požiadavky na utajovanie odporujú v mnohých smeroch logike a ich dogmatické chápanie by mohlo v mnohých prípadoch brániť v objektívnom a pravdivom spravodajstve o živote našej armády.

ŽIVOT, č. 32/68, 7. augusta 1968, str. 3. a 10.

ČLOVEK V KRESLE ŽIVOTA

Náš hosť

dr. Ján Mariák,

SPRÁVCA MATICE SLOVENSKEJ

Matica a jej „najzanedbanejšie deti"
O zmysle národného povedomia
„Rehabilitácia" Matice
Cez vzťah k národu upevniť vzťah k socializmu

Vraví sa, že každá matka venuje najväčšiu starostlivosť tomu dieťaťu, ktoré to najviac potrebuje. Nuž teda, ktoré sú „najzanedbanejšie deti" Matice?

Najzanedbanejšie „deti" Matice sú vari na našich zmiešaných územiach, na južnom, severnom i východnom území Slovenska. Myšlienka Matice slovenskej ožívila sa vlastne tam, veľmi spontánne a všeobecne. Stala sa tam dosť nepríjemná vec, za ktorú Slováci žijúci v tomto prostredí nemôžu. V rokoch 1949—50 sa likvidovala členská základňa Matice slovenskej a na juhu a východe sa zlikvidovalo vyše šesťsto miestnych odborov, ktoré tam pracovali veľmi intenzívne. Mali svoje zariadenia, čitárne, krúžky atď. V tom istom čase tam vznikal kultúrny spolok maďarských pracujúcich — CSEMADOK, ktorý tam rozvinul dobrú kultúrnu činnosť, združil našich maďarských spoluobčanov, no Slováci v menšinových, ale i vo väčšinových slovenských obciach nemali nijakú organizáciu. Nastal tam nepríjemný pomaďarčovací proces. Išlo to cez maďarské škôlky, cez školy, a dokonca máme veľa prípadov, že stovky slovenských rodín sa odsťahovali na etnické slovenské územie. Po januárovom plénu ľudia v týchto obciach začali zakladať kluby Matice slovenskej. Sú to organizácie dobrovoľné, samostatné, pretože Matica ako štátny ústav, ako rozpočtová organizácia, akou je podľa zákona z r. 1954, nemohla mať miestne odbory, vlastné odbočky. Tento pohyb sa rozšíril, prirodzene, na celé Slovensko a pod týmto tlakom zdola si akosi aj naši politickí predstavitelia uvedomili, že Maticu bude treba obnoviť v jej pôvodnej podobe spolkovej. Najprv sa uvažovalo o novelizácii zákona z r. 1954, ale nebola to najlepšia cesta. Tak sa potom uvažovalo o vydaní nového zákona o Matici. Pripravoval sa niekoľko týždňov a 27. júna t. r. ho schválila SNR. Podľa tohto nového zákona ostáva Matica v Martine, bude mať možnosť ďalšieho rozvoja, a popri tom bude aj spolkom. Podľa zákona možno zakladať pri Matici aj nové ústavy, nové pracoviská. Vytvorí sa biografický ústav, ktorý bude mať na starosti zbieranie a overovanie dát o kultúrnych činiteľoch, o ľuďoch, ktorí v slovenskej histórii, v jej širokom poňatí, niečo znamenali. Tento biografický ústav by bol potom takou zásobárňou, archívom, z ktorého by sa čerpalo pre rozličné encyklopedické práce, pre biografie, pre historické práce. Bude veľmi potrebný. Žiadalo by sa tiež vybudovať ústav pre výskum národnej kultúry, jej reprodukcie, vývinu, podmienok, širokého pôsobenia — proste, aby tá kultúrno-výchovná činnosť Matice bola položená na vedeckých základoch, na výskume.

Okrem toho vzniká ústav pre kultúrne styky so zahraničnými Slovákmi. Bude v Bratislave. Jeho prvoradou úlohou bude nadviazanie styku so Slovákmi v zahraničí. Vieme, že ten styk bol, najmä za prvej republiky, dosť intenzívny, Matica slovenská vtedy vyslala do zahraničia veľkú delegáciu, pozakladala knižnice, sekretariát v New Yorku. Vojna toto všetko rozrušila. Po vojne sme sa snažili nadviazať spojenie, poslali sme množstvo kníh, bola to veľká akcia. Ale tento styk sa znova po roku 1948 narušil... Existuje Československý zahraničný ústav, je to rezortný ústav Ministerstva zahraničia, ten však prácu spojenú s upevnením stykov so Slovákmi v zahraničí nerobil dobre. Snažili sa tam presadzovať politické idey a slovenské spolky v zahraničí na to nereagovali priaznivo, chceli, aby sa k nim chodilo nie s ideológiou, ale s národnou kultúrou. Styk s Maticou bol sporadický, sem-tam nejaká korešpondencia. Preto je teraz potrebné urobiť prieskum, ako Slováci v zahraničí žijú, zistiť možnosti pre prehĺbenie stykov s nimi, zariadiť výmenu kultúrnych hodnôt. Matica slovenská ako konzervačný ústav, ako knižnica, by mala zhromažďovať aj literatúru, ktorá tam vychádza, pretože aj podľa zákona jej úlohou je zhromažďovať, konzervovať a sprístupňovať všetku literatúru slovenskú a Slovenska sa týkajúcu. To je vlastné poslanie národnej knižnice. Okrem toho sa pousiluje nadviazať s nimi aj osobný styk, teraz prichádza veľa korešpondencie zvažadiaľ, kde Slováci žijú, hlásia sa k Matici veľmi srdečne. Sú tam dosť podrobné správy o živote Slovákov v Kanade a v USA, žiada sa ich však prehĺbiť a rozšíriť. V Európe najrozvinutejší národný život majú Slováci v Juhoslávii, majú v Petrovci strednú školu, majú svoje vydavateľstvo atď. Nebolo ešte

dosť času, aby sa zvesť o „rehabilitácii" Matice až tak rozniesla medzi zahraničnými Slovákmi, myslím ale, že terajšie valné zhromaždenie, zvolané na 10. augusta, spopularizuje túto myšlienku aj vonku. Dôvera v Maticu však je. Veríme, že sa k nám Slováci v zahraničí budú hlásiť a že nájdeme dobrý spôsob styku s nimi. V budúcnosti by sme boli radi, aby sa osobný styk nadväzoval cez Maticu. Chceme ísť my medzi nich, chceme osobné styky, aj inštitučné.

Má Matica dostatočujúce kompetenčné a materiálno predpoklady pre svoju prácu?

Tie kompetenčné sú dané zákonom, ktorý Maticu legalizuje ako kultúrny spolok, inštitúciu. Pokiaľ ide o materiálne predpoklady Matice — celá úhrada nákladov na pracovníkov pôjde zo štátneho rozpočtu, teda aj profesionálnych, ktorí sa budú starať o členskú základňu. Členstvo teda nebudeme začaľovať a členské príspevky budú môcť miestne odbory využiť pre seba a pre svoju činnosť. Matica bude mať podľa zákona aj svoje vydavateľstvo. Nemeníme znova vybudovať, aspoň predbežne nie, veľké matičné vydavateľstvo, ktoré bolo predtým. Matica bude vydávať špeciálne vydania, ktoré ako národná knižnica vydávať musí, bibliografie, bibliografický katalóg atď. a knihovednú literatúru. Môžeme založiť pre členstvo aj časopis podobný bývalému Matičnému čítaniu a okrem toho časopis na vyššej kultúrnej úrovni, ktorý by zachytil kultúrne dianie na Slovensku a popularizoval ho. Chceme sa tiež dohodnúť s vydavateľstvami na možnosti obnoviť niekdajšiu podielovú službu Matice slovenskej. Treba vec premyslieť a porobiť dobré dohody, ktoré by osožili i Matici i vydavateľstvám a najmä, aby nám zabezpečili dobrý styk pomocou knihy. Predpokladáme totiž, že členstva bude ovela viac, ako ho bolo. Odhadujeme, že už teraz je asi stotisíc členov klubov Matice slovenskej, a predpokladáme, že ich bude najmenej dvesto tisíc. Prekvapilo nás, ako jej myšlienka žije v ľuďoch, ukázalo sa to najmä v týchto prelomových časoch. Aj zloženie členstva je veľmi dobré. Sú to ľudia veľmi pozitívne v našom verejnom živote zaangažovaní, s pozitívnym vzťahom k strane, k našej politike, k terajšiemu procesu, k súdruhovi Dubčekovi.

Kluby Matice slovenskej sa od 3. augusta premieňajú (odvtedy platí nový zákon) na miestne odbory Matice slovenskej. Budeme sa usilovať, aby sa v týchto miestnych odboroch Matice slovenskej kultúrna práca rozvíjala nie takým povrchným osvetárskym spôsobom, ale aby sme pokiaľ možno zainteresovali ľudí na tvorivej kultúrnej práci: máme v jednotlivých oblastiach veľa zanedbaných kultúrnych pamiatok, veľa historicky pozoruhodných vecí, udalostí, ľudí, ktorí odtiaľ pochádzajú atď. Chceme, aby si v týchto miestnych odboroch uvedomovali kultúrnu zrastenosť so svojou vlasťou a zemou tam doma, tam kde žijú, medzi sebou. Chceli by sme, aby miestne odbory Matice slovenskej boli samostatné, založené na ozaj dobrovoľnej účasti, nechceme ich vytvárať direktívne, zhora, nechceme im dávať presné šablónovité programy. Chceme im pomôcť nájsť taký kultúrny program, ktorý by vyhovoval predstavám kultúrneho života v našich mestách a dedinách.

Má vôbec význam pocit národného povedomia v dnešnej modernej dobe?

Myslím, že človek musí mať svoju národnosť — pretože sa v istom prostredí národnom narodil, toto prostredie ho určuje, vychováva — človek sa nemôže vyradiť zo svojho národa. Len cez národnosť sa môže človek včleňovať do ľudskej spoločnosti aj v medzinárodnom zmysle. V posledných časoch sme si zvykli odsudzovať kozmopolitizmus, zdôrazňovali sme socialistické vlastenectvo, ale napriek tomu nám akosi tá národná otázka unikla, pojem národného cítenia, národnej hrdosti nám nebol jasný. Preto sme ten kozmopolitizmus tak odsudzovali, keď na druhej strane sme bojovali proti buržoáznemu nacionalizmu a k nemu sme priraďovali skoro každý národný prejav, dokonca aj zaspievanie piesne Kto za pravdu horí?! Bol to pojmový a myšlienkový chaos. A myslím, že sa vraciame k národnému povedomiu, bez neho totiž nemôžeme byť. Matica upútala národný záujem už dávno, svojím vznikom. Jej osudy úzko súviseli s osudmi národnými. Keď ju kedysi zatvorili, ukázalo sa, že nepredstavovala iba myšlienku nejakého spolku, organizácie, ktorá môže a nemusí byť. Predstavovala myšlienku národnú, to, o čo sa naše obrodenské pokolenia usilovali pred vznikom Matice a o čo sa usilovala aj ona za tých krátkych dvanásť rokov a po jej zatvorení. Žila v národnom vedomí ustavične. Bola vyvrcholením organizačných pokusov a možností. Vtedy Maticu slovenskú chápali ako uznanie slovenského národa. Bola symbolom národnej slobody.

Každý akosi cítil, že Martin v posledných rokoch strácal na svojom význame. Čím si to vysvetliť?

Matica s Martinom úzko súvisí, veď Martin je jej kolískou, tu bolo memorandové zhromaždenie v r. 1861, tu vznikla osnova memorandových požiadaviek a tak potom aj Matica slovenská, ktorá bola jediným viditeľným výsledkom tohto zhromaždenia. A, prirodzene, všetko, čo potom nasledovalo, nadväzovalo na tieto skutočnosti. Martin sme dostatočne nevyužili, odsunuli sme ho na vedľajšiu koľaj. Najmä v päťdesiatych rokoch uplatnila sa tendencia Martin eliminovať ako tradičné kultúrne centrum. I veľký strojársky závod v Martine mal pomáhať pri likvidácii „martinského buržoázneho nacionalizmu" a obsadiť budovy Matice slovenskej. Dnes už má závod k Matici veľmi pozitívny vzťah.

Teraz sa usilujeme „rehabilitovať" celý Martin, nielen Maticu slovenskú. Pri stom výročí Matice sa už mnohé veci chápali rozumnejšie, veľmi pozitívne musíme hodnotiť vzťah k národným tradíciám aj u našich politických činiteľov a pri vtedajších oslavách sa položil aj základný kameň na tú krásnu budovu, ktorú teraz stavajú. Chybou je iba, že Matica by v Martine potrebovala zázemie a toho niet. Bude tu bibliotéka (2—3 milióny kníh), národná knižnica, ktorá bude musieť byť najúplnejšou zbierkou všetkých slovacít. Niet tam ale spoločenskovedného pracoviska, ktoré by tieto hodnoty malo využívať, najmä ten vzácny archív. Okrem toho — na strednom Slovensku zostáva akési vákuum v zmysle tvorivého kultúrneho života vôbec, myslím toho na vyššej vedeckej úrovni. Radili sme sa o tom; na strednom Slovensku by mala vzniknúť univerzita. Dnes nikto nemôže vravieť, že Bratislava nemá byť hlavným mestom Slovenska, to je nezmysel, avšak Bratislava potrebuje istú vyváženie v etnickom jadre Slovenska, medzi Martinom a Bratislavou môže vzniknúť veľmi aktívny vzťah, môžu si byť akousi vzájomnou kontrolou.

Matica slovenská bude požadovať vrátenie domu Slovenskej ligy, domu Matice slovenskej v Čadci a inde. Boli návrhy, aby sa vrátila Matici aj Neografia, aj vydavateľstvo, prosto všetko to, čo mala, že by to mal byť nejaký taký kombinát, ako sme kedysi o ňom uvažovali. Ale to všetko je veľmi zložité. Myslím, že nepôjdeme radikálnou cestou, ale že si budeme tvoriť podmienky pre prácu Matice slovenskej také, aké v daných okolnostiach vytvoriť možno.

Ako mienite prispôsobiť formy práce Matice mentalite dnešného slovenského človeka?

Je samozrejmé, že Matica sa nemôže vracať k mnohým z tých starých foriem práce, bude musieť vychádzať z dnešnej situácie, jej úlohou bude využívať národné uvedomenie v našom živote. Ono malo mať vždy priaznivý vplyv. V dnešnej situácii to chápeme tak, že cez toto národné povedomie, cez vzťah k slovenskej vlasti a k národným hodnotám budeme upevňovať aj vzťah k socializmu. Aby si naši ľudia uvedomovali cez vnímanie svojej vlasti, svojho národa, svojej kultúry, že socializmus si budujú pre seba, že si prosto budujú svoju vlasť.

V týchto dňoch sa schádza valné zhromaždenie Matice slovenskej. Jeho vyvrcholením bude veľká manifestácia v martinskom amfiteátri, kde by mali byť aj naši najvyšší predstavitelia. Mala by vyznieť veľmi mohutne, veď ľudí netreba vyzývať, aby prišli, nábory nebude veru treba robiť. Chceme, aby tie augustové slávnosti vyzneli ako taká národná manifestácia na podporu nášho obrodného procesu a federatívneho usporiadania, ako si ho predstavujeme, aké by sme ho chceli mať. Ako kultúrna manifestácia národa na podporu socializmu.

Pripravila: A. HYSKOVÁ — Snímky: V. HEČKO

ŽIVOT, č. 32/68, 7. augusta 1968, str. 3. a 10.

BESEDA, č. 32/68, 10. augusta 1968, str. 8. a 9.

Sládečkovské kláštorné tajomstvo

ZA ŤAŽKOU železnou bránou niekdajšieho letného biskupského sídla v Sládečkovciach privíta cudzieho človeka na vrátnici úsmev uršulínky. Celkom pozemský, teplý úsmev. Na malej vrátnici je aj telefónna ústredňa. Charitný domov je spojený so svetom telefónom, rádiom a televízorom. Letné sídlo sa stráca za stromami. Tajomný svet, ktorý nie je zariadený pre tento hriešny, násilnícky a pominuteľný. V zeleni vládne pokora a čierny a modrošedý habit. Hlboké ticho, akoby tu ani nebolo ľudí. Tichá chôdza osamote, tváre, na ktorých sú napísané roky kláštorného života.

Nečakaný návštevník je udivený. Žiadne tajnosti a podobne. Prosím, vzácny hosť, očumuj do vôle tak povediac kláštor a na dôvažok dostaneš — Pánboh zaplať. Ba dokonca si môžeš podebatovať na tému: DEMOKRACIA.

V charitných domoch podobného druhu boli správcovia. Bez vedomia správcu sa mníška nemohla vzdialiť z ústavu, ani ísť k príbuzným. Úradná moc odpočúvala telefóny a kontrolovala poštu. Ústavy svojím spôsobom plnili funkciu internačných táborov. Od 1. júna si mníšky preberajú osobnú poštu samé, nehlásia odchod, nezapisujú návštevy. Získali nezávislosť a správca má výpoveď, ale zatiaľ je stále na svojom mieste. Mníšky sa dlho učili pokore, svätosti a modlitbám, ale celkom dobre sa naučili aj bojovnosti, čo je už celkom svetská vlastnosť.

— Chceme si ústav spravovať samé. Je to veľa, alebo je to málo v rámci obrodného prúdu? Štát tým ušetrí.

Usmievajú sa.

Vykladala sestra predstavená. Jedna zo sestier predstavených, pretože v ústave sú: sestry svätého kríža, sestry najsvätejšieho spasiteľa, vincentky, marianky, uršulínky, sestričky nepoškvrneného počatia gréckokatolíckej rehole, alžbetínky a saleziánky a údržbárske práce robia traja kláštorní bratia:

— Po osemnástich rokoch sme včera boli prvý raz na zájazde. Jedna skupina bola na Bradle, v Trnave a Šaštíne. Druhá skupina sa chystá do Smolenic. Cudzí je len šofér a s nikým nemáme nič.

To akože nikoho nemôžu nakaziť idealizmom. Predstavená mala veselé oči. Len tak v podtóne zaznela narážka na to, že ich násilím odstavili od práce a izolovali od sveta.

***

— Za sestrou Dolorozou? Tadeto. — Povedala mníška s tým svojím úsmevom ako baránok.

Najprv je svinčík. Prasce sú vo výbehu. Stará mníška prikladala pod kotol na dvore.

— Kráčajte ďalej, posledné dvere.

Sestru Dolorozu najprv preložili zo školy do laboratória v nemocnici. Keď sa z piešťanskej nemocnice našla v letnom biskupskom sídle, boli tu už dcéry najsvätejšieho spasiteľa, mníšky z trnavskej nemocnice, uršulínky z Košíc, anglické panny z Prešova... Prakticky to bol sústredovací kláštor. Vystriedali farárov, ktorých odviezli do Pezinka a do Hlohovca. Takých, ktorých nebolo prečo zavrieť do basy a na slobode sa javili ako nebezpeční. Keď už sídlo zaplnili mníšky, priviedol z východu ešte „žandár" jedného farára:

— Budete vari naším duchovným pastierom? Pýtali sa mníšky ironicky. Celá situácia s oneskorenou eskortou bola predsa len smiešna. „Žandár" nevedel čo teraz s farárom.

— Rád zostanem, vravel farár. — Len sa opýtajte môjho suseda, či dovolí.

Smiech. Vždy najlepší spôsob ako existovať.

V Sládečkovciach boli pôvodne školskí bratia. Takýchto charitných domovov je na Slovensku trinásť. Mladšie sestry po čase odvelili do ústavov starať sa o chorých, na prácu, ktorej sa civilné sestry vyhýbajú. V domove zostali choré, alebo stareny. Veľa starien. Musí to byť divný pocit: iba vyprevádzať na smrť a kruh sa stále zužuje...

— Je to moja tretia profesia, vraví sestra Doloroza. Mám v nej bez dvoch mesiacov desaťročnú prax. A koľkokrát sme si už mysleli, že chov neudržíme a každý rok sme zanovite šli za svojím. Včera tu boli z Brna. Inžinier s dvoma zootechničkami. Dostali sme objednávku na kohútov a káčerov. To je náš najlepší artikel. Vlani sme dali káčerov do Moravského Krumlova. Klesala im úžitkovosť a sú nadšení. Aj do Trnovca sme dali, aj Lesnému závodu do Dechtíc. A tie ďakovné a prosebné listy ľudí...

Vytiahne zelený obal. Sú v ňom listy.

— Máme k dispozícii len časť záhrady. Miesta je málo...

O sliepkach, kŕžení a šľachtení, evidencii a kŕmnych dávkach sa v tejto strohej izbe s bielymi stenami a kancelárskym stolom a krížom na stene rozpráva ako o chlebe.

Sestra Doloroza a mníšky sa v svojej poslednej profesii dočkali najväčšieho úspechu. Odborníci poznajú Charitný domov v Sládečkovciach ako spoľahlivú firmu už dávno. Na X. celoštátnych výstavných trhoch v Přerove v roku 1964 dostali mníšky za svojich kohútov zlatú medailu, ba odniesli si odtiaľ aj bronz. Vlani v Topoľčiankach dostali za káčerov striebro. A tak trochu by sa k tomu mohlo pripočítať zlato a striebro, ktoré dostali družstvá a majetky za hydinu, ktorá má svoj koreň v Sládečkovciach. Ich sliepky RI a NH a pekingské kačice majú v republike meno. V štátnej plemenárskej knihe je meno nezvyčajného chovateľa: CHARITNÝ DOMOV SLÁDEČKOVCE.

Kuríny postavili ešte farári. Aj sliepky začali chovať. Mníšky zdedili užitočné dedičstvo.

***

Čo ako si spomínajú, poplach mali iba jediný raz. Malo by to vlastne byť rozprávanie o ľudskej zlobe. Mníška, čo je pri sliepkach, pribehla za sestrou Dolorozou, že pri napájačkách sa dve sliepky vyvrátili. Kým dobehli, už sa vyvrátili ďalšie. Je to kontrolovaný chov a sliepky majú na kŕdlach pliešok s číslom a s tým číslom potom putuje aj vajíčko do liahne.

Sestru Dolorozu prešiel mráz. Vyhlásili poplach. Bolo to hotové nešťastie. Cholera mohla zničiť celý chov. A koľko sa pritom namordovali, nakrížili a našľachtili.

Chytali jednu sliepku po druhej a každej strčili do zobáka dve pilulky. Potom sa vybrali hľadať, z čoho to môže byť. Za ohradou našli cudziu sliepku. Niekto ju prehodil cez plot.

V Sládečkovciach civili začudovane vravia:

— To treba vidieť, choďte sa pozrieť, ako každé káča kŕmia lyžičkou a rozprávajú sa so sliepkami a s kohútmi vedú dialógy a je tam čisto ako na klinike.

Trochu z tej mníškej precíznosti si užilo i sládečkovské družstvo. Sliepkam sa na družstve akosi nedarilo. Predstavenstvo sa snažilo niečo robiť a na poľnej ceste, celkom nečakane, robili razie. Ženy niesli šrot, vajcia... Keď na farmu prišlo osem mníšok, museli kurence vytlieť. Hlavy mali ako vrany a vôbec nepriberali. A hneď na začiatku bola spotreba krmiva menšia o niekoľko metrákov a znáška sa potom zdvojnásobila. Družstvo malo predvlani odpredať milión vajec a plán splnilo za trištvrte roka. Vajíčka zbierali sestry. A toľko čo ony, museli priniesť i iné ženy. Za mníšky možno dať ruku do ohňa, nevezmú ani gram krmiva a odovzdajú každé vajíčko a urobia všetko ako treba do litery.

Teraz ich už na družstve niet. Vrátili sa do domova.

***

Sestra Monika a Leopoldina kraľujú v liahni. Keď je vajíčko prasknuté, prelepia ho lepiacou páskou. Škoda každého vajíčka. V stanovený čas pootočia kľukou. Čistota ako v nemocnici. Možno je to preto, že sestry boli predtým inštrumentárky. Možno im zostal

9(239)XI.

ten zvyk. Sestra Vilma a sestra Petronela bdejú nad pozemským blahom kačíc. Teraz majú čo robiť. Kačice sa začínajú niesť v polovici apríla a kým sa vynesú, trvá desať týždňov. Na noc ide sedieť každá zvlášť. Nad ránom sa znesú. Každé vajíčko dostane svoje číslo. Vášňou sestry Protázie sú sliepky. Zaprávala krmivo. Pri dverách sa tmolili dvaja vypasení malí čierni psíci.

— Strážnici, nabok.

Chytila sliepku — jednu, druhú, tretiu.

— Povážte.

Sliepky sú krotké a dajú sa chytiť.

— Pozdrav sa pekne!

Sliepka tichúčko zakrákorala.

Pršalo. Staré mníšky mali na hlavách nepremokavé plášte. Poznáte ten zvyk dedinských žien dať si na hlavu zásteru alebo vrece, keď prší.

Kráčali bez slova. Na svete sú len dve veci: pánboh a táto hydina, ktorá má v biskupskej záhrade raj na zemi.

— Treba pritom len veľa trpezlivosti. Trpezlivosť vždy prinesie ovocie, vraví sestra Doloroza a kráča po chodníku takým typickým krokom mníšky.

ŠTEFAN VEĽAS

BESEDA, č. 32/68, 10. augusta 1968, str. 8. a 9.

PRÁCA – 14. augusta 1968 – str. 1

Koho voliť do ústredného výboru

V o svojej včerajšej správe politická komisia pre prípravu mimoriadneho zjazdu KSS oznamuje, že dospela k názoru nepublikovať zoznam navrhovaných kandidátov, ktorých mimoriadne okresné a krajské konferencie KSS navrhovali na členstvo v novom ÚV KSS a v Kontrolnej a revíznej komisii Komunistickej strany Slovenska. Podľa názoru politickej komisie je to v zhode s uznesením májového pléna ÚV KSČS, lebo ide o vnútorné stranícke otázky.

Toto uznesenie naozaj zdôrazňuje všetkým základným organizáciám, okresným a krajským výborom, komunistom v tlači, rozhlase a televízii, že výber a voľba nového ÚV sa musí pokladať za vnútornú záležitosť našej strany, jej členstva. Netreba však zdôrazňovať, že členstvo musí byť o veciach, ktoré sú jeho vnútornou záležitosťou, predovšetkým i n f o r m o v a n é. Bez toho sa nemôže ani výber kandidátov na členstvo v najvyššom orgáne strany medzi zjazdmi považovať za vnútornú, a teda aj s p o l o č n ú vec strany, jej členstva.

Nikde, pravda, nie je povedané, že takúto informovanosť členských más môže sprostredkovať len tlač, televízia alebo rozhlas. Zo straníckej praxe poznáme aj iné, spoľahlivé cesty informovania. A l e znie prinajmenej čudne rozhodnutie komisie, aby delegáti dostali potrebné podkladové materiály, ktoré im majú pomôcť k dobrej príprave na rokovanie zjazdu, keď je bez zmienky o tom, že delegáti majú s nimi oboznámiť aj organizácie, ktoré ich delegovali; že sa majú s nimi p o r a d i ť o stanoviskách. Musí byť predsa samozrejmá povinnosť delegáta informovať organizácie i členstvo o tom, za koho mieni hlasovať, ako uplatní mandát, veď i podľa májového uznesenia ide o výber, tentoraz naozaj o výber na š i r o k e j základni, ak má zodpovedať snahám obrodného procesu a elementárnym požiadavkám zmeny oproti minulosti v ô b e c i.

Zalistujme si v uznesení májového zasadnutia ÚV KSČS o príprave mimoriadneho XIV. zjazdu KSČS. Bod 4. hovorí: „Kádrová príprava volieb Ústredného výboru a Ústrednej kontrolnej a revíznej komisie bude vyžadovať, aby s p ô s o b v ý b e r u nových členov z o d p o v e d a l vnútrostranickej demokracii, odzrkadľoval sociálne zloženie strany a vyjadroval primeraný výber najschopnejších predstaviteľov strany, ktorí majú vysokú autoritu v masách členstva strany i bezpartajných a ich ú p l n ú d ô v e r u." Ak by mali posudzovať ten alebo onen kandidát zodpovedá týmto požiadavkám, b e z t o h o, aby sa poradili s členmi, ktorých zastupujú, keď už o bezpartajnej verejnosti nehovoríme, bolo by to v rozpore s uznesením. Obchádzal by sa v značnom rozsahu jeho dôležitý bod, o ktorom nemožno predpokladať, že by neplatil zásadne aj pre prípravu mimoriadneho zjazdu KSS.

Komisia odopiera svoj názor nepublikovať návrhy kandidátov ešte tvrdením, že takýto postup pomôže delegátom, ktorí dostali plnú dôveru komunistov svojho kraja zvoliť s l o b o d n e b e z možného v e r e j n é h o t l a k u najlepších z navrhovaných kandidátov. Myslím, že toto sa dostalo do práve nedopatrením. Je to totiž v priamom protiklade s citovaným štvrtým bodom spomínaného uznesenia ÚV KSČS.

Politická komisia sa ešte domnieva, že n e z v o l e n i e niektorých odporúčaných kandidátov n e z a p ô s o b í dobre na jednotlivých súdruhov. Vďaka minulým kabinetným praktikám, ktoré sme prežívajú istou zotrvačnosťou, môže naozaj nezvolenie na niektorých zapôsobiť nedobre. Pri starej praxi však dosť často zase zvolenie niektorých nedobre pôsobilo na väčšinu členov strany, ako sa len nedávno ukázalo. Medzi týmito dvoma skutočnosťami je d n e s ľahký výber.

Do zjazdu je už iba málo dní. Dúfajme, že komisia správne rozlišovala termín nepublikovať v tlači od termínu neoboznámiť členstvo. Táto úlohu sa opiera o právo členov v š e t k o v e d i e ť a ku všetkému sa môcť slobodne vyjadriť. A tu ani výber kandidátov do orgánov strany nemôže byť výnimkou.

JÁN JONÁŠ

ROĽNÍCKE NOVINY – 13. augusta 1968 – str. 1 a 3

NEOBDELITEĽNÉ VEĽČINY

Dr. ONDREJ MAGNA

Každý spoločenský pohyb, ktorého sa aktívne zúčastňuje väčšina ľudí, má vždy dve stránky. Kladnú i zápornú. Tak je tomu bez ohľadu na zdroj jeho vzniku a pôsobenia vôbec. Už doteraz sme sa mohli presvedčiť, že taký je aj náš demokratizačný proces, započatý v januári tohto roku. Aj keď je náš demokratizačný proces produktom rastu socialistického intelektu, nie predsa všetko, čo sa u nás deje, má len pozitívny charakter. Veľa jednotlivcom sa totiž ešte stále dosť dobre darí plávať v novom rodiacom sa spoločenskom prúde, ba často aj proti nemu. Ide najmä o takých ľudí, ktorí pred verejnosťou súhlasia s demokratizáciou, ale pri každej pre nich vhodnej príležitosti s veľkou vážnosťou a nemalou starostlivosťou dôrazne pripomínajú len záporné stránky vývoja nového nazerania na spoločenské javy i veci a novú spoločensko-politickú prax. Sú to nesporne ľudia, ktorí sa vo svojich funkciách odcudzili ľudu a nemajú už také, najmä duchovné schopnosti, aby mohli prekonať v sebe staré mocenské návyky i praktiky. Je len prirodzené, že zo všetkého nového majú strach a trpia neistotou, lebo nevedia pracovať v nových podmienkach novým ľudským štýlom.

Bolo by iste veľmi prospešné, keby také persóny prestali spoločensky pôsobiť a uvoľnili svoje funkcie ľuďom, ktorí už dávno dorástli a odhodlali sa kráčať pred celou našou socialistickou verejnosťou po novej, aj keď ešte nie preskúmanej ceste rozvoja socialistickej demokracie. Ľud by taký počin nielen uhvaľoval, ale by im preukázal aj svoju priazeň a porozumenie. Vždy je totiž lepšie včas odísť, ako čakať na subjektivistické prianie alebo nútený odchod.

Po bratislavskej porade šiestich komunistických a robotníckych strán sú zbytočné akékoľvek špekulatívne kalkulácie o smere a obsahu ďalšieho vývoja demokratizačného procesu u nás. Ľud verí novej politike KSČS a nedá sa od nej žiadnymi vnútornými silami odradiť. Nedá sa najmä preto, že sa dostatočne presvedčil aj o tom, že naši priatelia a spojenci sa rozhodli pre podporu rozvoja a upevnenie socializmu v Československu. Rešpektujú naše rozhodnutie o demokratizácii pod vedením KSČS a vlády NF — vrátane federalizácie štátu. Chovajú sa voči nám taktne, ako kážu princípy internacionalizmu, mierového spolunažívania a vzájomného porozumenia.

Po rušných a napätých dňoch je nad slnko jasnejšie, že kritika deformácií a ich autorov nie je protisocialistická, ani revizionistická činnosť, ale jeden zo spôsobov hľadania pravdy a odstraňovania i zbavovania sa starého, prekonaného, jednostranného, mocensko-spoločenského myslenia i praxe. Naša kritika však nesmie mať nič spoločného s nihilizmom, šikanovaním a škandalizovaním kohokoľvek. Chceme, aby všetci, ktorí boli na vedúcich funkciách a nedopustili sa trestných činov za éry osobnej moci A. Novotného, mali všetky práva a slobody občanov ČSSR. Chceme to aj pre tých, čo už opustili rôzne funkcionárske posty, alebo ich pripadne v nastávajúcom období opustia. V žiadnom prípade nesmieme pripustiť vášne po pomste a prenasledovanie ľudí len preto, že zastávali rôzne funkcie a dopustili sa politicko-spoločenských chýb pri výstavbe socializmu. Jedno však nesmieme opomenúť, a to je, že ten, ktorý sa aktívne podieľal na deformáciách, nesmie zastávať žiadnu významnejšiu politicko-spoločenskú funkciu, ktorá by mu znova umožňovala, aj keď nevedome, páchať socializmu škodlivú činnosť. To nemožno považovať za prejav nenávisti, ale je to treba chápať ako jednu zo spoločenských záruk, že už nikdy nenastane obdobie mocenskej svojvôle a nezákonnosti v našej krajine.

Sme organizovaná spoločnosť. Náš ľud je veľmi politicky vyspelý, kultúrny a humanisticky založený. On je celou svojou bytosťou plne odhodlaný realizovať vo svojom praktickom živote ideu socializmu. Tie sily, ktoré by sa mu v tomto jeho predsavzatí postavili do cesty a chceli obnovu starých mocenských neľudských praktík, nepochodia. Obhajoba subjektivistických foriem vládnutia a diktátu nie je ničím iným ako skrytá opozičná platforma proti dubčekovskému vedeniu Komunistickej strany Československa a novej vlády NF. Nech sa nikto nedomnieva, že aj naďalej bude môcť akýmkoľvek zastrašovaním a nekalým manévrovaním v tejto krajine vládnuť. Bratislavské prehlásenie šiestich je v súlade s našou cestou, ktorú sme nastúpili začiatkom tohto roku. Preto každý, kto sa postaví proti tejto skutočnosti, či chce, alebo nechce, je protiľudovým elementom. Veď socializmus a ľud u nás sú od seba neoddeliteľné veličiny tak, ako je nemyslieteľný a nereálny zámer dostať ČSSR na protisocialistickú a protisovietsku platformu. U nás veru žiadnym extrémistickým jednotlivcom, ani skupinám, ruže nepokvitnú.

o

ROĽNÍCKE NOVINY - 13. augusta 1968 - str. 3

Z VÝZVY ÚV SLOVENSKÉHO ZVÄZU DRUŽSTEVNÝCH A JEDNOTLIVO HOSPODÁRIACICH ROĽNÍKOV

Chceme rovnoprávne vzťahy

Ústredný výbor Zväzu na svojom zasadnutí dňa 9. VIII. 1968, vychádzajúc z uznesenia Nitrianskej konferencie a ďalších návrhov z poľnohospodárskych podnikov prerokoval základné úlohy postavenia Zväzu a spôsob, ako vytvárať okresné organizácie Zväzu. Na tomto zasadnutí sa ÚV — Zväzu uzniesol odporúčať okresným poľnohospodárskym združeniam, radám zástupcov VPS a predstavenstvám JRD tento postup:

O V súlade s uzneseniami Zväzu odporúčame, aby na úrovni okresov boli založené okresné výbory Zväzu družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov, ako jednotné záujmové, spoločensko-hospodárske organizácie.

Podotýkame, že členstvo vo Zväze vzniká na základe ich rozhodnutia s menoslovom, ktorý sa každoročne spresňuje podľa skutočného stavu členstva v príslušnom JRD, alebo v spoločenstve jednotlivo hospodáriacich roľníkov. Treba, aby sa na našich dedinách predovšetkým však na členských schôdzach JRD prijali rozhodnutia o vstupe do nášho Zväzu. Na základe týchto rozhodnutí (členských schôdzí JRD, spoločenstiev JHR) je potrebné podať prihlášku i s menoslovom okresnému prípravnému výboru.

O So zreteľom na to, že pred takouto úlohou stojíme v histórii družstevného roľníctva po prvýkrát, žiadame, aby funkciu prípravných výborov vykonávali z poverenia ÚV — Zväzu terajšie predstavenstvá OPZ, resp. terajšie Rady zástupcov pri VPS. Pretože ide o Zväz družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov, odporúčame zástupcov nedružstevných organizácií v predstavenstvách OPZ a VPS nahradiť z radov náhradníkov resp. zástupcov z JHR a podľa potreby aj rozšíriť o ďalších zástupcov.

Tieto úlohy a postup pri vytváraní okresných Zväzov treba urýchlene prerokovať na valných zhromaždeniach OPZ so zaujatím stanoviska k jednotnej záujmovej spoločensko-hospodárskej organizácii s vyjadrením maximálnej podpory v tomto smere delegátov celoštátnej konferencie zo Slovenska a ÚV — Slovenského národného zväzu.

O ÚV — Zväzu zdôrazňuje, že spoločensko-záujmová sféra nemôže byť oddelená od ekonomických záujmov členov Zväzu. Spoločenské postavenie družstevných roľníkov musí byť zvýraznené veľkou ekonomickou silou, ak máme byť rovnocennými partnermi ostatných odvetví národného hospodárstva. To znamená, že musíme s konečnou platnosťou odmietnuť snahy tzv. „pomoci", ktorú nám mnohé odvetvia sústavne ponúkali. Chceme rovnoprávne vzťahy a obojstranne vzájomne výhodné podnikanie ako rovný s rovným a to tak v kvalite, ako aj v kvantite a v cenove prístupných reláciách.

ÚV Zväzu predpokladá, že ešte v tomto roku sa urobia prípravy pre konanie zjazdu Zväzu družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov. Očakávame od okresných prípravných výborov urýchlené začatie ich činnosti pre zakladanie okresných výborov Zväzu s ujednocovaním si názorov a predstáv, ktoré by najlepšie reprezentovali spoločenské a ekonomické záujmy poľnohospodárskej prvovýroby.

Pretože prvovýroba tvorí hlavnú materiálnu základňu ďalšieho rozvoja poľnohospodárskej veľkovýroby a výživy ľudu, považujeme za nevyhnutné doriešiť predovšetkým tento základný článok. Mrzí nás, že ešte nie je doriešená ani táto principiálna problematika. Pritom sa prejavujú podľa nášho názoru prenáhlené, nie dosť zdôvodnené a premyslené tendencie zakladania rôznych družstevných roľníckych zoskupení, či už v zásobovaní, v odbyte alebo v inom smere, a to často bez náležitých konzultácií s doterajšími kompetentnými volenými orgánmi JRD, ba dokonca v mnohých prípadoch bez súhlasu a vyjadrenia členských schôdzí JRD.

Mrzí nás, prvovýrobcov, skutočnosť, že namiesto zjednocovania našich síl a jednoty poľnohospodárskych podnikov dochádza k riešeniu záujmov často aj teritoriálne, ba dokonca badať i určité tendencie monopolisticko-mocenských záujmov zahalených do rúcha pokrokových družstevných záujmov.

Vychádzajúc z týchto faktov ÚV Zväzu neodporúča v súčasnom období zakladanie takýchto organizácií. Vyzývame k trpezlivosti a žiadame, aby sa vyčkalo konečné doriešenie zakladania takýchto družstevných organizácií, o čom ÚV Zväzu družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov včas oboznámi organizácie svojich členov.

ÚV Zväzu upozorňuje, že prípravné výbory nateraz by mali sústrediť pozornosť na podávanie prihlášok do Zväzu, na ustanovenia okresných výborov Zväzu, na výber kandidátov do všetkých stupňov v zastupiteľských orgánoch, na oboznamovanie členov organizácií a jednotlivo hospodáriacich roľníkov o výhodách, ktoré pre nich budú plynúť z členstva vo Zväze.

Ústredný výbor
Zväzu družstevných a jednotlivo hospodáriacich roľníkov

NOVÉ SLOVO č. 13 - 15. augusta 1968 - str. 2 a 3

Výňatky :

Staré postavy na scéne

Reč bola o jednom aparátnikovi, ktorý sa najmä v rokoch 1963 a 1964 doslova trhal v úsili potierať všetko, čo len trochu zaváňalo ohlasujúcou sa obrodou. Prekrucoval slová novinárov, dával im iný, prirodzene, protisocialistický zmysel, pripravoval doslova likvidačné uznesenie, organizoval „verejnú mienku", spisovateľom nevedel prísť na meno, neváhal terorizovať ani vlastného suseda za čítanie Husákových listov atď., a tak pod. Nikto nevie domyslieť, čo všetko by bol tento ubíjač myšlienok ešte vykonal, keby ho neboli poslali na vysokú politickú školu, odkiaľ sa vrátil ako RSDr. a opäť sa zapojil do práce v aparáte.

Najzaujímavejšie sa však odohralo po januári 1968, keď sa ten istý ubíjač myšlienok odrazu prejavil ako jeden z nadšených obrodárov! Navyše sa zmenili čelní funkcionári v krajskom výbore a jeden z týchto nových na posledke s novinármi na námietku proti zaradeniu spomínaného pracovníka ako učiteľa v krajskej politickej škole povedal: „Ani si neviete predstaviť, ako sa ten človek zmenil! Konečne, každý z nás musel ten svoj kabát čo len trochu poobrátiť. Okrem toho, ja delím ľudí na múdrych a hlúpych."

Jeden z prítomných, obeť toho ubíjača myšlienok, sa nezdržal a požiadal čelného funkcionára, aby ho, ak tam toho zaraďuje medzi múdrych, zaradil vo svojom hodnotení medzi hlúpych.

* * *

Spomínaná epizóda odhaľuje jednu z príčin pomalého hodnotenia a prípadnej výmeny kádrov. Zmeny nastali v centre (aj tam nie sú ešte dotiahnuté do konca), čiastočne u čelných funkcionárov v krajských výboroch strany a dosť. Do funkcií prišli aj noví ľudia z iných úsekov. S mnohými pracovníkmi aparátu sa rozprávajú DNES, čo je také časové obdobie (najmä po posledných udalostiach), v ktorom sa ani vnútorne najtvrdší konzervatívec predsa neprejaví! Vzniká potom dojem priaznivej zmeny, ktorý je otcom dôvery, všetci sme dobrí, schopní, zapálení, prirodzene — PROGRESÍVNI! Rovnako ten, čo mal byť čo len v rokoch 1963—1967 za dnešné víťazné názory existenčne popravený, ako aj ten, ktorý mu existenčnú popravu pripravoval.

Druhou príčinou takmer nijakého kádrového pohybu v stranických a aj v hospodárskych funkciách, najmä v okresoch je podliehanie názoru, že práca týchto do značnej miery závisí od riadenia. Malé kolieska podliehajú väčším. Možno aj preto napr. v Stredoslovenskom kraji, známom svojou priľnavosťou k „novotnovským" metódam práce, došlo iba k jedinej zmene vedúceho tajomníka OV KSS, a vôbec vedenia, a to pod naozaj silným tlakom verejnej mienky. Dnes vedenie krajského výboru strany stojí nie raz zoči-voči takým javom, ktoré mu spôsobujú mnoho starostí. Boli to napr. rezolúcie proti tlači, rozhlasu a televízii v čase, keď aj čelní predstavitelia pozitívne hodnotili prínos komunikačných prostriedkov súčasnému procesu. A to práve, ba dokonca predovšetkým, len zo stredného Slovenska! Objavili sa rôzne informácie z okresov, ktoré sa v drvivej väčšine ukázali ako nepravdivé (Dolný Kubín — o manifestácii mládeže; Lipt. Mikuláš — o aktivizácii tzv. ľudáckych živlov v Ružomberku; Čadca — prípad z Budatínskej Lehoty). Niektoré z týchto informácií sa dostali i do prejavov vyšších predstaviteľov strany a títo potom „organizovali" protesty. Mnoho nechýbalo a na mimoriadnom rozšírenom pléne, ktoré sa malo vyjadriť o stanovisku Predsedníctva ÚV KSČS k listu z varšavskej porady, boli by sa presadili niektorí bývalí „mocní" s vyslovením nedôvery vedeniu strany! A to práve v Stredoslovenskom povstaleckom kraji!

Jedným z výsledkov ponechávania starých postov v okresoch, i keď vekove, ide o vývojaschopných ľudí, je aj konštatovanie radových občanov, že reči sa už povraveli a všetko pôjde po starom. Občania majú svoje argumenty, proti. ktorým by mohol stáť vari len ten o nutnosti kabáty čo len trochu obracať, prípadne ten o kolieskach a kolesách. Sú to však argumenty príliš chabé.

Imrich VENCLÍK

NOVÉ SLOVO č. 13 - 15. augusta 1968 - str. 1 a 5

Výňatky:

PO BRATISLAVE

BOHUSLAV GRACA

V čase od vydania varšavského listu platích až po Vyhlásenie v Bratislave, sme boli predmetom sympatií demokratického sveta. Denne nám ich prezentovali dopisovatelia z hlavných miest kapitalistického sveta. Nie je dôležité, čo sa akcentovalo, ani skúmanie všetkých motívov. Vezmime na vedomie, že sympatie boli určované a motivované demokratickým povedomím, zásadným odporom proti akejkoľvek (a kdekoľvek) mocenskej nadradenosti nad slabším. Tentoraz sme vystačili so sympatiami, boli oporou aj orientáciou. Avšak ako Čechoslováci, skúšaní a pokúšaní už osudom v minulosti nejedenkrát, mali by sme byť k týmto sympatiám realistickí a prijať ich ako bianko šek nielen morálnej, ale aj faktickej podpory v prípade porušenia československej štátnej suverenity druhou, tamtou stranou. Ak sa mládež a mladá generácia našich národov učia ešte len na mape, že Československo leží v strednej Európe povedľa ZSSR a z druhej strany povedľa Nemecka, tak staršie generácie majú vlastnú skúsenosť, že ležíme medzi Ruskom a Nemeckom a čo to pre nás znamená. Vieme, že z tábora socialistických štátov nemáme kam ísť. Uprostred nehosme sa stotožnili so zásadným názorom, že v záujme žiadnej vojny proti komukoľvek na Západe či Východe nemôže byť obetovaná naša suverenita, jednoducho preto, že vojnu odmietame ako nástroj riešenia konfliktov. Presadzujeme a presadili sme názor, že nesmie byť obetovaná ani v záujme ideologickom, v záujme jednej interpretácie socializmu. Čechoslováci prijímajú už len jednu interpretáciu socializmu — demokratickú alternatívu. V čase československej vzbury proti konzervatívcom stalo sa to, čo sa nečakalo a čo udivilo svet: Česi a Slováci, národy, prevzali zodpovednosť za socializmus, za socialistický vývoj svojej krajiny. Ak v rokoch druhej svetovej vojny komunistická strana prevzala zodpovednosť za osud národa a nedokázala potom vždy čeliť absolutizácii národov na ľudí, štát a národy v mene tiežsocialistickej politiky, čomu dnes hovoríme deformácie, tak v roku 1968 prevzali zodpovednosť za socializmus zjednotené národy, ľudia, rozhnevaní na všetkých pochybovačov o svojej vernosti socializmu a spojenectvám.

Vernosť spojeneckým záväzkom a dohodám patrí k výrazným črtám československého demokratizmu tohto roku a dokazuje jeho humanistické princípy. Československá skúsenosť so širším okolím európskeho sveta akcentuje v tomto prípade nielen bezpečnostný význam spojenectva, ale aj jeho význam morálny. Aj zo skúseností iných štátov sa dá dopátrať, že porušenie spojeneckých záväzkov sa ťažko vypomstí na morálke národa a politike štátu. Každý národ, ktorý dopustí vierolomstvo svojich politikov vo vzťahu k spojencom, stráca na svojej politickej kvalite a nesmie sa diviť, že sa oklamaní od neho odvrátia. Čechoslováci boli podozrievaní a mali byť pokarhaní za to, čo neurobili: za vierolomstvo spojeneckým záväzkom. Politická morálka československého štátu bola sproblematizovaná na základe udavačstva niekoľkých tvrdých konzervatívcov a labilnej pozície niekoľkých spojencov pojanuárovej družiny. V júli 1968 roku si československí konzervatívci zahrávali s ohňom. Ponuka rozumu a vyjasnenia stanovísk v priamych rozhovoroch tvárou v tvár, ktoré navrhla a presadila Dubčekova družina, vrátila československému štátu jeho bývalé *miesto demokratického faktora v Strednej Európe.*

Usudzujúc podľa správ z tlače, kľúčovou otázkou v kritike bratských strán socialistických štátov bola vedúca úloha KSČS v demokratizačnom procese. Túto nepochybnú zásadu socialistickej premeny spoločnosti postavil demokratizačný proces v Československu do nového svetla, hlavne čo sa týka spôsobov jej realizácie. Konflikt s ortodoxným názorom bol nevyhnutný. Ortodoxná interpretácia, ktorá sa ozývala v tlači bratských strán sa stupňovala až po hranice diskreditácie československého názoru. Zdá sa, že otázka vedúcej úlohy KSČS bola hlavným bodom rokovania v Čiernej nad Tisou a bola prítomná aj v Bratislave. Nech je bratislavské Vyhlásenie v tomto ohľade akékoľvek, z nášho hľadiska nehistorické, jeho faktické dôsledky sú historické. Stretnutie antinómií v dejinách končievalo len na prechodný čas víťazstvom alebo porážkou, definitívne sa spory vyriešili len zmenou historickej situácie. Nakoľko bratislavské Vyhlásenie znamená zmenu historickej situácie, budeme si môcť overiť hneď teraz na postoji k takému teoretickému dokumentu o vedúcej úlohe KSČS, ako sú jej stanovy. Československí komunisti by mali dôrazne trvať na tom, aby sa bratislavské Vyhlásenie, jeho duch realizoval už v prístupe k ich stanovám. Potrebujú pre ich posúdenie atmosféru kľudnú, bez invektív a obviňovania, atmosféru vecnej argumentácie. To isté platí aj o zjazdových rokovaniach.

Máloktorý dokument mal v dejinách taký príležitosť ako bratislavské Vyhlásenie — hneď na druhý deň dokázať platnosť a záväznosť svojich téz v kľúčovej otázke: „Každá bratská strana, tvorivo riešiac otázky ďalšieho socialistického rozvoja, berie do úvahy národné zvláštnosti a podmienky" a v kľúčovej metóde: „rôznorodé úlohy rozvoja socialistickej spoločnosti v každej z našich krajín je možné podstatne ľahšie riešiť *vzájomnou pomocou a podporou.*

Bolo by odvážne tvrdiť, že je už prekonané sektárstvo v pomere — národ a socializmus a otvorená cesta k ich vzájomnému obohacovaniu a rovnovážnemu ovplyvňovaniu. Ale ani absolútny skepticizmus nie je, hádam, namieste. Konečne, previerkou všetkých úvah po Bratislave, môže byť len samotná politická prax.

BOHUSLAV GRACA

Hovoríme s riaditeľom Štátnej banky Československej v Bratislave

Dôjde u nás k hospodárskemu zázraku?

BRATISLAVA (sm) — V súvislosti s darmi našich občanov, podnikov, závodov, úradov a organizácií na Fond republiky a zlatý poklad štátu požiadal náš redaktor Štefan HUBAČ riaditeľa Štátnej banky československej v Bratislave súdruha Eugena Löbla o zodpovedanie niekoľkých otázok:

● *Súdruh riaditeľ, ako je známe, Spojené štáty severoamerické nám ešte stále nechcú vrátiť zlatý poklad republiky v hodnote 18,5 tony zlata. Naša republika má 15 miliónov obyvateľov. Keby podľa olomouckej výzvy každý občan daroval republike v priemere gram zlata, bolo by to 15 ton zlata a pri mimoriadnom úspechu tejto akcie by sa mohlo zozbierať aj tých 18 a pol tony. Ako by to ovplyvnilo našu korunu?*

— Bol by to skutočne veľký prínos, no súčasne veľká morálna facka Američanom. Je to naozaj veľmi pekná myšlienka a z národohospodárskeho hľadiska mimoriadne cenná forma pomoci občanov svojmu štátu. Keby sa to podarilo — a ja verím, že sa podarí — bola by to hodnota okolo 18 miliónov dolárov, teda položka, s ktorou sa dá rátať už aj v meradlách národohospodárskych. Na celom podujatí je mimoriadne cenná skutočnosť, že vzťah občanov k republike nemá iba formu politickej sympatie, či dôvery vláde, hoci je to veľmi dôležité, ale je tu aj spontánna snaha priniesť pre republiku aj nejakú obeť. To je taký fantastický kapitál, ktorý musí zahnať akékoľvek pochybnosti o tom, že by sa tukýto národ vo veľmi krátkom čase nedočkal zvýšenia životnej úrovne. S takýmto ľudom možno naozaj robiť zázraky, a zaslúži si preto takú vládu, ktorá sa nesnaží vybŕdnúť z hospodárskych ťažkostí iba pohodlnou cestou zvyšovania cien, ale ktorá v hospodárskom živote skutočne vládne. Naša vláda má predsa možnosti určiť si za svoju politiku aj reálne zvýšenie životnej úrovne. Je to možné, ak všetko to nové nebude realizovať takými malými dávkami, ale radikálne. Už k 1. januáru 1969 by mohla vláda vystúpiť s plánom zvýšenia životnej úrovne, i keď menším, ale reálnym. Možno vláda v tomto smere niečo pripravuje, ale v hospodárskom živote to necítiť.

● *Vo vašom nedávnom rozhlasovom vystúpení ste vyslovili krásnu myšlienku, že u nás by mohlo dôjsť k hospodárskemu zázraku ...*

— Áno, máme na to reálne možnosti. Ak dokážeme správne a pohotovo využiť súčasný obrovský politický potenciál nášho ľudu, mohli by sme z nášho zhumplovaného národného hospodárstva urobiť v krátkom čase aspoň priemerne slušné hospodárstvo.

● *Myslím si tak, súdruh riaditeľ, že dary na zlatý poklad štátu, na Fond republiky, tá spontánna podpora našej komunistickej strane, a keď sa k tomu všetkému podstatne zlepší pracovná disciplína, zracionálnia sa hospodárske rozhodovania, keď dôkladne uvážime efektívnosť vynakladania každej koruny a hlavne, keď tých 200 miliárd korún, uložených v zásobách tovarov, účelne znížime aspoň na štvrtinu, naozaj by mohlo u nás pomerne v krátkom čase dôjsť k hospodárskemu zázraku.*

— Dá sa pre to urobiť ešte viac. Treba podporiť drobné podnikanie a aj tu využiť iniciatívu našich ľudí, na celkom inú, racionálnejšiu bázu postaviť naše výrobné i spotrebné družstvá, komunálne služby a miestne hospodárstvo, lepšie využívať potenciálne bohatstvo krajiny, úverové možnosti na Západe, nákup i predaj licencií, vymeniť neschopných ľudí nastupovzatými odborníkmi s vynikajúcimi organizačnými schopnosťami, starých dogmatikov odvolať z funkcií a dať miesto mladej slovenskej inteligencii, dať jej cítiť, že na nej záleží, či sa slovenský národ vráti medzi vyspelé európske národy, alebo či zostane na periférii. To je jej obrovské poslanie. Proste je tu celý komplex možností, ktoré by mala vláda realizovať, neriešiť veci polovičatými opatreniami, opatrnickými, dielčími reformami. Za posledné roky sme sa už na vlastnej škode poučili, že potrebujeme revolučné zmeny s veľkou mierou predstavivosti. Vládu musíme pocítiť, a to nielen negatívnymi dôsledkami ale vždy práve najrozumnejších opatrení ministerstiev. Je potrebný oveľa energickejší prístup k veciam. Napríklad hovoríme o samostatnosti podnikov, ale generálne riaditeľstvá aj ministerstvá podlamujú tento princíp. Ale ho posledné zvýšenie maloobchodných cien, ktoré má priniesť štátnej kase asi pol miliardy korún, nie je politicky, ani hospodársky odôvodnené. Je to len výraz snahy preniesť ťažkosti centra na obyvateľov, i keď ide o dedičstvo starého centra.

● *Chcete tým povedať, že Černíkov kabinet nerobí všetko to, čo by bolo v súčasnej situácii žiaduce a možné?*

— V hospodárskom živote to necítiť. Správa o našom hospodárstve za prvý polrok t. r. priniesla ďalšie zhoršenie, v hospodárení sa i naďalej ukázali tie staré negatívne znaky.

● *Ale vláda Ing. Černíka jestvuje len od apríla t. r. ...*

— Treba uznať, že je to iba krátky čas, ale súčasne treba priznať, že nebolo a nie je nutné, aby sa tak pomaly postupovalo, i to, že opatrenia, ktoré sa mohli už urobiť, sa ešte nerobia. Kladieme na našu vládu ďaleko väčšie nároky, však ona tiež kladie veľké nároky na nás.

● *O Ing. Černíkovi je predsa známe, že je to šikovný, prezieravý a priebojný chlap ...*

— To je pravda, možno, že to nie je jeho osobná vina, možno mu odniekiaľ robia ťažkosti. Ale v hospodárstve platí iba objektívny výsledok. Nekujeme dosť silno to železo, kým je ešte horúce, čo sa nám môže vypomstiť. Schopnosť každej vlády sa posudzuje aj podľa toho, ako vie využiť určitý historický okamih, a ja mám dojem, že naša vláda ho nie dosť dobre využíva.

ROĽNÍCKE NOVINY - 15. augusta 1968 - str. 5

Prečo je to tak?

Obrodný proces, ktorý začal po januári, hneď na začiatku rátal s tým, že ho nemôžu uskutočňovať ľudia, ktorí sa skompromitovali svojou predchádzajúcou činnosťou, ani tí, ktorí mlčali a vyčkávali, odkiaľ zafúkne vetrík, že ta azda pôjdeme. Rátal aj s tým, že ho nemôžu uskutočňovať ľudia, ktorí doteraz nevyvinuli nijakú iniciatívu, dokonca sa ani nenaučili samostatne myslieť, nie už konať. Ľudia bez chrbtovej kosti, bez statočnosti a dávky ľudskej odvahy.

A pretože sa za tých osem mesiacov celkom jednoznačne ukázalo, kto s akou troškou prišiel do mlyna aj to, ako prišiel, a hoci nikto netriedil našich doterajších činiteľov nech sú kde chcú a na akýchkoľvek miestach, oklasifikovali sa sami. Aj tým, že nevystupujú, že nehovoria v rozhlase a televízii, že nemajú čo tomuto národu povedať. A s množstvom prostých ľudí je aj mne tak trochu ľúto, že sme si, my Slováci, tých najlepších poslali do Prahy a že nám tu na Slovensku nemá kto pomáhať v našom obrodnom procese. Tak premýšľajú dnes tisíce a tisíce. Tých sme si tam dali, odtiaľ sa šíri demokracia a pokrok a tu u nás na Slovensku sa opäť priškrcuje ešte aj to, čo povedia tí tam v Prahe i to, čo rozhodnú. A chtiac či nechtiac, stalo sa Slovensko akousi samostatnou funkcionárskou republikou, ktorá síce formálne vyhlásila, že je za Dubčeka, no ale ak sa dačo povie do ich radov, nastane okamžité podráždenie a vhadzujú sa aj to, čo povedal Dubček alebo Husák. Bagatelizuje a ignoruje sa všetko, čo povedali pre túto republiku ini: Smrkovský, Černík, Šik a ďalší. Tí už akoby k Slovensku vonkoncom nepatrili. A zo slovenských kruhov sa vytiahnu zo starého arzenálu veľmi dobre kedysi využívané zbrane: „Čože Husák, tomu sa ľahko rozpráva, dostal pol milióna odškodného, kúpil si vilu a autá, tomu je radosť hovoriť!" Nie, nič som si nevymyslel. Dopočul som sa tieto vety po niekoľkých obciach Trnavského okresu a od mnohých ľudí aj inde. A veľmi ma bolelo, lebo viem, ako ďaleko sú od pravdy.

A ini trúsia, že aj tí dvaja, teda Husák a Dubček, podľahli. Už sa nehovorí čomu, len prosíte sa povie v obci, že podľahli a nech si občan toto slovko dešifruje sám. A tak vidíte, že predsa sa na Slovensku hovorí, aj sa politizuje. Nie síce v rozhlase, tam slovenskí politici nechodia, ani v televízii, ani tú nepovažujú za inštitúciu, kde by mohli zoznamovať divákov s tou svojou vlastnou koncepciou socializmu. O novinách už ani nehovorím. No a tak sa skôr politizuje po kútoch, ako sme boli naučení po dvadsať rokov. Alebo sa živia a podporujú ohovárky, klebety a klebietky, donášky a zanášky, teda osvedčená novotnovská prax.

Čomu len tí dvaja podľahli? Tomu, že temer týždenne, ba aj častejšie prídupľovávajú, že chceme socializmu vrátiť ľudskú tvár, že ho chceme spoločne s národom, so všetkými ľuďmi v našom štáte obrodiť, priviesť všade do služieb pokroku a vzdelanosti. Že chceme byť všetci v ňom hlboko ľudskí. Komu sa toto nevidí a prečo sa to nevidí? Či azda u nás niekto chce, aby rozhodovala vôľa a zvôľa a nie zákon a spravodlivosť?

Vidí sa mi, že Slovensko zatíchlo. Aj zatrpklo, lebo hneď na začiatku, ako z neho vyšiel impulz pre obrodu, dostalo sa mu z nejedných úst akoby nôž do chrbta. Raz v podobe strašnej šepkandy o tom, že kdesi na Orave, lepšie povedané v Kubíne, zabil dav nevinného syna okresného tajomníka strany a dokaličili ho tak, že mu slzy v očiach zamrzli. Lebo vraj vtedy bola ešte zima. Neskoršie zasa tak, že sa tam a tam presnejšie sa nepovedalo kde, chytajú funkcií ľudáci a zase sa nepovedalo akí a pustili sa ďalšie chýry a polochýry a pustila sa sprcha, okrem iného, aj na novinárov, na tlač, pričasto zaúradovali inštitúcie, ktoré predtým posielali pokyny „z vyšších miest" a slovenský človek, ktorý v januári tak pevne veril a uveril, ktorý sa vzchopil, lebo sa musel vzchopiť, pomaly sa utiahol a učahuje, až celkom zatíchol. Možno si nejeden z nás povedal: „Až sa tí dvaja vrátia, možno potom. Potom aj u nás nastane konečne obrodný proces, ktorý má vrátiť socializmu i ľudu v ňom tú pravú ľudskú tvár."

ALFONZ LOBOTKA

ROĽNÍCKE NOVINY
==========
15. augusta 1968 - str. 1
==========

Aby bola ich...

Čím menej dní ostáva do začatia mimoriadneho zjazdu KSS, tým väčší záujem je oň a jeho rokovanie. Je to nesporne nový a významný jav v našom politickom dianí. Veď už to, že o zjazd a jeho obsahovú stránku sa zaangažovane interesujú nielen členovia strany, ale takmer celý národ, hovorí jasnou rečou, že KSS má všetky šance byť opravdu vedúcou politickou silou spoločnosti. Zatiaľ je otázne, kedy a kým bude daná odpoveď túžiacemu ľudu. Nechce nič iné, len včasné a pravdivé informácie o podujatí, na ktorom sa bude rokovať o jeho životne dôležitých otázkach. To je predsa viac ako oprávnené a dobré.

Všetci ti, čo krútia hlavou aj nad požiadavkou, aby strana zverejnila návrh kandidátov na členstvo v ÚV, hádam zabúdajú, že myslia a konajú, ba sú úplne v zajatí starého. Je snáď taká požiadavka, reálna vtedy, keď ÚV KSČS zverejnil návrh nových stanov strany? Isteže áno. Veď stanovy — sú ústavou strany. Podľa nich má žiť a pracovať celá strana. Návrh kandidátov na členstvo v ÚV hádam nie je a nemôže byť významnejší, ani tajnejší ako návrh stanov. Ak áno, tak to treba vysvetliť a nerobiť z toho tajničku. Ľudia si predsa nenárokujú práva delegátov zjazdu, nechcú voliť, ale len vedieť, či medzi kandidátmi sú ľudia, ktorí budú tvoriť novú politickú reprezentáciu Slovenska, ktorá by bola dôstojná pre dnešok i zajtrajšok. Môže byť na tom niečo zlého, keď chcú poznať svojich politických reprezentantov, chcú byť na nich hrdí, chcú im veriť a spolu s nimi aj tvoriť svoje šťastie? Pochopme, že ľud Slovenska chce mať na čele KSS svojich reprezentantov, chce mať stranu tedy ako svoju. Nuž a to si treba hádam viac ako oceniť.

Dr. Ondrej Magna

ROĽNÍCKE NOVINY
==========
16. augusta 1968 - str. 1
==========

Svojvôľa je zlo

Je hádam aj tak trošku na škodu veci, že pred konaním mimoriadneho zjazdu KSS doterajší vedúci a ústavní činitelia na Slovensku nevedú otvorený dialóg s ľudom. Nechce sa mi ani veriť, že by ešte stále boli zástancami pred ľudom uzavretej kabinetnej politiky. Pojanuárový vývoj jednoznačne ukázal, že občania tejto krajiny si naozaj plne zaslúžia politické rešpektovanie a definitívne skoncovanie s metódou manipulovania s ľudom.

Socializmus a politika jeho realizácie nemôže byť už nikdy u nás len záležitosťou funkcionárskych špičiek. Ľud chce byť jej opravdovým spolutvorcom a realizátorom.

Kto tieto veci chápe iňač, ten ešte stále nepochopil podstatu revolučnej premeny sveta, alebo ju chápe tak, že mu táto premena slúži na uplatnenie jeho osobnej moci. Pre pokrok a jeho cieľavedomý úspešný rozvoj bola a je vždy diktatúra, hoci aj najschopnejšieho jednotlivca alebo samozvanej personálnej únie najväčšou prekážkou. V Československu sme mali viac ako dosť času i príležitosti sa o tom prakticky presvedčiť. Niektorí doterajší vedúci funkcionári na Slovensku sa často pohoršujú nad tým, ako ľudia reagujú na ich počiny. Domnievam sa, že je to nie chýba ľudí, ale predovšetkým ich samých. Svojvoľnosť bola a je vždy, v rozpore so záujmami ľudu i tejto krajiny. Nuž a práve preto už nikdy nesmieme dovoliť, aby ju mohol ktokoľvek a z akejkoľvek funkcie uplatniť. Ti vedúci funkcionári, ktorí aj po januári sa snažia hodnotiť náš vývoj subjektivisticky, formou svojvôle, nemajú čo hľadať na politických postoch. Naozaj nechceme za funkcionárov ľudí, ktorým je milšia tá nedávna minulosť ako prítomnosť a budúcnosť národa a štátu.

DR. ONDREJ MAGNA

Máme schopných ľudí

ALFONZ LOBOTKA

Ešte by sa našli kópie potajme odklepaných rezolúcií z trenčianskych závodov a rezolúcie OV KSS z Trenčína z decembra minulého roku, ktoré ešte za pevnej osobnej moci žiadali odvolať z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČS Antonína Novotného a predsedu SNR Michala Chudíka, ktoré žiadali odvolať všetkých, čo sa skompromitovali v období kultu osobnosti a dnes už nemajú čo ľudu povedať.

Našli by sa azda aj ďalšie listy a rezolúcie v zásuvkách stolov z iných okresov, závodov a inštitúcií. Slovensko vystúpilo jednoznačne a spontánne za politiku Alexandra Dubčeka, vrúcne ho podporovalo v jeho nesmiernej práci, žičilo mu a prialo tejto politike úspech. To nie je politická nezrelosť, naopak, to je nesmierna deviza slovenského ľudu, národa, ktorý sa postavil pred dvadsiatimi šiestimi rokmi proti niekoľkonásobnej presile najreakčnejšieho hitlerovského režimu a neváhal obetovať pre svoju pravdu a spravodlivosť pre slobodu a demokraciu i svoj vlastný život. Odhodlal sa „radšej nebyť, ako byť otrokom".

V Slovenskom národnom povstaní a po ňom vyrástol slovenský národ aj politicky vyzrel a dal dnešku politikov, o ktorých hovorí celý svet. To nie je nadsádzka, to je pravda. A predsa Slovensko, ktoré vychovalo Dubčeka a dubčekovcov, ocitlo sa v priebehu posledných mesiacov v politickej defenzíve. Náhle a nenazdajky mnohí zo starej garnitúry zvolali: „Nedajme sa a nedajme si" a čo to znamenalo a znamená: Okrem Chudíka a Cvika, okrem niekoľkých tajomníkov z okresov (a to veľmi málo) neopustili svoje politické kreslá a kreslelká, hoci pocítili dávno, že na svoju funkciu nestačia a nebudú stačiť. A iných iba neznáma sila posunula na politickej šachovnici raz doprava, raz hore, po ceste celkom starými metódami. A predsa od januára sa predovšetkým zmenili podmienky, za ktorých sa treba uchádzať aj o kreslo, aj o dôveru. Nikomu nie je dnes daná. Treba si ju získať a získavať v každodennom zápase a ako nedávno vravel Werich, „třeba to hlídat". A zvíťaziť môže nie iba ten, kto je uvedomelý, ale predovšetkým ten, kto je presvedčený, kto vie myslieť a rozmýšľať a pracovať s ľuďmi a pre ľud. Len ten má skôr šancu, kto sa zasadzuje, kto si vie priznať, že sa mýlil, kto sa naučil aj ľudsky sa ospravedlniť za omyly pod jeho vedením, kto sa presvedčil, že tento zápas o zajtrajšok národa a jeho strany vonkoncom nie je vybojovaný a vyhratý. A takých politikov máme na Slovensku dosť. Bratislava, Trenčín a ďalšie mestá to potvrdili ešte v decembri. Koľko mimoriadne rozumných ľudí vystúpilo na bratislavskej mestskej konferencii. Koľkí vystúpili na okresných konferenciách v Trenčíne, Banskej Bystrici, Košiciach a inde. Dajme slovo novým ľuďom! Aj pre vynikajúceho športovca je čestné odovzdať štafetu ešte lepšiemu bežcovi. Je čestné s ním zvítaziť, ako celkom osamelý utrpieť hanbu. A hanba politika často padá na národ, ktorý reprezentuje. Či nemáme na to dosť skutočností zo súčasného sveta? A kto chce vpáliť pečať práve slovenskému národu, že je neschopný, že politicky nemyslí, že sa ešte nenaučil demokracii? Že pre ňu nedorástol a nevyspel?

Pre dnešnú prácu každého politika a to aj toho slovenského, dáva kádrové odporúčanie ľud. Ľud svojou dôverou, či nedôverou. A tú, myslím si, nijako nemožno podceňovať, či negovať, alebo ju nazvať tlakom, alebo odstavovať anonymami, že v mienke ľudu nejde o politickú prezieravosť, ale skôr o negramotnosť. Isteže sú v národe aj politicky negramotní, aj analfabeti; no horšie je preň, aj pre politiku, ak sa taki dostanú na politické miesta.

Politickej komisii pre prípravu mimoriadneho zjazdu KSS

STANOVISKO ROĽNÍCKYCH NOVÍN

My, komunisti v denníku Roľnícke noviny sme znepokojení stanoviskom Politickej komisie pre prípravu mimoriadneho zjazdu KSS, podľa ktorého sa nemá zverejniť zoznam kandidátov na členstvo budúceho ÚV KSS.

Uvedomujeme si, že delegáti mimoriadneho zjazdu budú mať možnosť demokratickým spôsobom rozhodnúť o tom, kto bude budúcim členom ÚV KSS a že po štyri dni rokovania zjazdu budú isto svedomite zvažovať, pre koho sa rozhodnú do vrcholného orgánu Komunistickej strany Slovenska.

Uvedomujeme si aj to, že výber, či voľba delegátov pre mimoriadny zjazd KSS prebiehala za oveľa priaznivejších podmienok než kedykoľvek predtým v živote našej strany a že podstatná časť delegátov, ktorá ide na tento zjazd, chápe nevyhnutnosť obrodiť našu stranu a celý náš život v duchu demokracie, humanizmu a národnej suverenity, postavila sa na čelo obrodného procesu, ktorý sa začal po januárovom pléne ÚV KSČS a ktorý definitívne odsúdil ako stranu škodlivú, dogmatizmom a sektárstvom poznačenú prax, prax tajnostkárskej politiky, bez aktívnej účasti širokého aktívu členov strany, bez účasti ľudu, bez jeho pomoci a nevyhnutnej dôvery.

Dôvera nastúpila a nevyhnutne si razí cestu. Presvedčivé svedectvo o tom podali najmä udalosti koncom júla a začiatkom augusta t. r., kedy získala Komunistická strana Československa taký dôveru národa, akú nemala nikdy. Dôvera však nie je nikomu daná navždy, je v neustálom vývoji, preto sa musí strana a jej vedenie o ňu deň čo deň uchádzať, ak chce byť stále vedúcou silou našej spoločnosti. Dôvera sa získava aj každodenným rozhovorom s ľuďmi, aj ich sústavným zoznamovaním so životom a politikou strany.

Preto nás udivuje, že Politická komisia pre prípravu mimoriadneho zjazdu rozhodla v rozpore s požiadavkou širokej stranickej i nestranickej verejnosti nezverejniť mená kandidátov na členstvo budúceho ÚV KSS.

Najširšiu verejnosť nášho slovenského národa právom zaujíma, kto je navrhovaný ako kandidát na členstvo v budúcom ÚV KSS a kto ju bude po mimoriadnom zjazde zastupovať. Domáha sa toho aj preto, že ešte chce využiť čas, aby sa stretla so svojimi kandidátmi, aby si ešte preverila ich postoj k obrodnému procesu, aby mala plnú dôveru, že tí, ktorých mimoriadny zjazd zvolí, budú skutočnou reprezentáciou slovenského národa a zárukou prehlbovania demokratizačného procesu.

Preto vás, súdruhovia Vasil BILAK, ako predsedu Politickej komisie, Ladislav ABRAHÁM, František BARBÍREK, Bohuš CAMBEL, František CUPÁK, Arpád ČEPO, Vojtech DAUBNER, Valent DUSZA, Herbert ĎURKOVIČ, Samuel FALŤAN, Vojtech FILKORN, Robert HARENČÁR, Gustáv HUSÁK, Ján JANÍK, Ondrej KLOKOČ, Ján KOSCELANSKÝ, Jolana KAŠIČKOVÁ, Vladimír KOŠTIAL, Jozef MARŠALA, Vojtech MIHÁLIK, Ladislav NOVOMESKÝ, Ondrej PAVLÍK, Michal PECHO, Ľudovít PEZLÁR, Ján PIRČ, Mária SEDLÁKOVÁ, Štefan SCHWARZ, Július SZABÓ, Štefan ŠEBESTA, Július TURČEK, Anton ŤAŽKÝ, Felix VAŠEČKA a Jozef ZRAK, ako členov komisie žiadame:

Okamžite zvolať mimoriadnu schôdzu Politickej komisie pre prípravu zjazdu KSS a uvážiť, akou formou čo najrýchlejšie ešte informovať širokú verejnosť o budúcich kandidátoch na členstvo v ÚV KSS.

Odporučiť kandidátom aby ešte podľa svojich možností verejne vystúpili na členských schôdzach KSS i na zhromaždeniach pracujúcich v závodoch a JRD, miest a obcí.

Osobitne využiť možnosti vystúpenia kandidátov v rozhlase, v televízii a na stránkach dennej tlače.

Preto vás žiadame urobiť pre prípravu zjazdu všetko, aby mimoriadny zjazd KSS, ktorý je zvolaný ešte pred XIV. zjazdom KSČS bol rozhodujúcou etapou demokratizačného procesu našej strany v celej spoločnosti a vytvoril dostatok priestoru pre rozvoj socialistickej demokracie, národného uvedomenia a novej štátnosti obrodenej federatívnej Československej socialistickej republiky.

Komunisti redakcie denníka Roľnícke noviny
K stanovisku sa pripojili a plne ho podporujú aj nestranníci redakčného kolektívu

SMENA – 15. augusta 1968 – str. 5

Neanonymita našej budúcej politickej reprezentácie

Ako sme už čítali v novinách, politická komisia pre prípravu mimoriadneho zjazdu KSS rozhodla, že na verejnosť nebude môcť ešte pred zjazdom oboznámiť s kandidátmi na funkciu členov nového ÚV KSS, lebo k zverejneniu kandidátky nedôjde. Vraj ide o vnútrostranícku záležitosť a spomínajú sa aj ďalšie dôvody.

Logicky možno pochopiť požiadavku, že niektoré veci sú výlučnou starosťou komunistov. Veď len členovia strany dodržiavajú nimi schválený program, určité záväzné normy, vyplývajúce z politickej príslušnosti, a preto — ako dobrovoľne organizovaný celok — by mali mať v spoločnosti nárok na kúsok autonómie. Uvedené privilégiá má napokon každá politická, kultúrna či iná dobrovoľná organizácia. Medzi postavením strany a ostatnými spoločenskými zložkami a ustanovizňami je však podstatný rozdiel. Výsadné postavenie vedúcej sily štátu má jedine komunistická strana, ktorej akékoľvek zmeny a opatrenia vplývajú priamo na život celej spoločnosti. Možno potom ignorovať taký závažný verejný záujem, ako je úplná neanonymita budúcej politickej reprezentácie Slovenska? Veď podobné včasná informácia by veľmi poslúžila delegátom mimoriadneho zjazdu, ktorí by tak mohli seriózne posúdiť kvality každého kandidáta ÚV KSS, konfrontovať svoje stanovisko s názormi iných komunistov, aby sa z nevedomosti a nedostatočnej všestrannej informovanosti nespreneverili mandátu, čo dostali do rúk, a nepomohli tým do funkcie ľuďom menej schopným, minulosťou sčasti kompromitovaným na úkor súdruhov s vyššími osobnými kvalitami — no s jediným nedostatkom, že sú verejnosti i delegátom zjazdu neznámymi, že na rozdiel od prvomenovaných majú momentálne menej privilegované spoločenské postavenie a postrádajú akýkoľvek možný vplyv na kuloáre a zákulisie zjazdu.

Preto si myslím, že v záujme poskytnutia rovnakých podmienok pre všetkých kandidátov, popularizácie neznámych, ale čestných a schopných súdruhov, objektívnejšej diferenciácie, väčšej politickej angažovanosti a kontroly verejnosti by sme mali poznať o niečo skôr tých, na ktorých plecia prípadne neľahká úloha viesť a reprezentovať federalizované Slovensko. Prekážkou by nemali byť ani sebavážnejšie dôvody (i vnútrostranícke), pretože napríklad aj návrh stanov je výlučne vnútrostraníckou záležitosťou komunistov, a predsa sa s jeho obsahom oboznámili prostredníctvom tlače všetci občania.

JOZEF SITKO